

Wiązania cegieł w grudziądzkich zabytkach architektury średniowiecznej

Opracował Marek Szajerka
Koło Miłośników Dziejów Grudziądza
Wrzesień 2014

Wprowadzenie

- W zabytkach architektury średniowiecznej Grudziądza można zobaczyć różnorodność wiązań cegieł. Niejednokrotnie zastosowanie tych wiązań jest w sprzeczności z przyjętą, późną datacją budowy danych obiektów, koniec XIII w. – 1 połowa XIV w. Dlatego warto pokazać te obiekty i zastosowane tam wiązania cegieł, powiązania cegieł z kamieniem. Ciekawe mogą tu być anomalie, związane z murami obronnymi miasta, datowanymi na wiek XIV. Niektóre z wiązań nie powinny w grudziądzkich murach obronnych występować, dotyczy to wiązań główkowego i wozówkowego.

Wiązanie krzyżowe

- Wiązanie krzyżowe charakteryzuje się przemiennym układem warstwowym wozówek i główek. Dzięki temu tworzą one wzór krzyża. W XX w. uważano, że to wiązanie zaczęto stosować dopiero w XVI-XVII w. Dlatego spichrze nadwiślańskie w Grudziądzu są datowane głównie na XVI-XVII w. Można spotkać przykłady zastosowania tego wiązania w Grudziądzu, dosłownie w murach z XIII w, w tym w najstarszych partiach Zamku Wysokiego.

Wiązanie krzyżowe z zastosowaniem cegieł romańskich

Most Bramy Toruńskiej i przypora Bramy Wodnej z I etapu jej budowy, gdy brama miała ok. 6,5 szerokości i była bramą w murze. Przypora jest wtopiona w ściany spichrza i baszty bramnej, co oznacza, że jest od nich starsza.

Wiązanie krzyżowe w Bramie Wodnej. Fotografia z
ok. 1925 r.

Po odbudowie , po 1945 r. „poprawiano” na gotyk
polski

Wiązanie krzyżowe na Zamku Wysokim, XIII w.

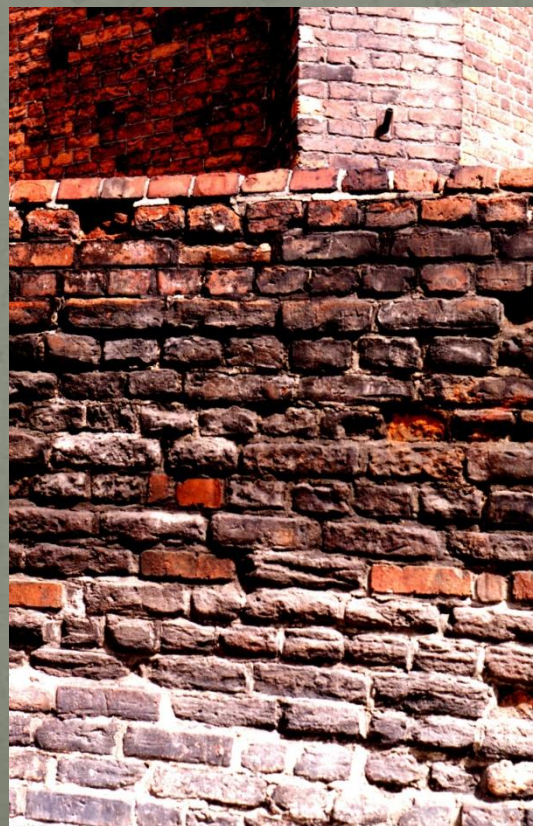
oraz

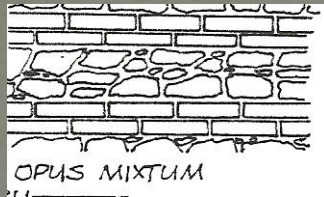
w murze przy kościele św. Mikołaja.

Ganek w skrzydle
południowym

Mur przy kościele św.
Mikołaja

Opus mixtum

- Warstwa kamieni przedzielona warstwami cegieł. W dosłownej formie w Grudziądzu jest taki przykład na spichrze. Ta forma wywodzi się z czasów Starożytnego Rzymu i była popularna w średniowieczu np. we Francji.

Opus mixtum

Opus mixtum zastosowano również w przypadku ścian kościoła **pojezuickiego**, z wykorzystaniem cegły o parametrach romańskiej. Ściany tego kościoła, pod względem zastosowanej technologii budowy są starsze o ok. 400 lat, aniżeli się przyjmuje. Są nawet technologicznie starsze od ścian kościoła św. Mikołaja.

Na zdjęciu z lewej zredukowane w 1715 r. okno średniowieczne, obecnie małe prostokątne, piwniczne.

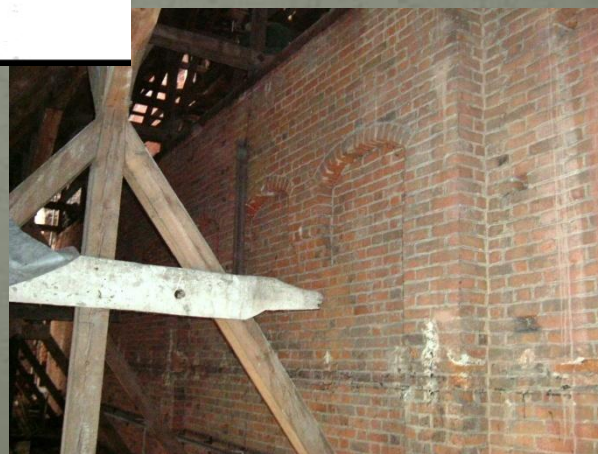
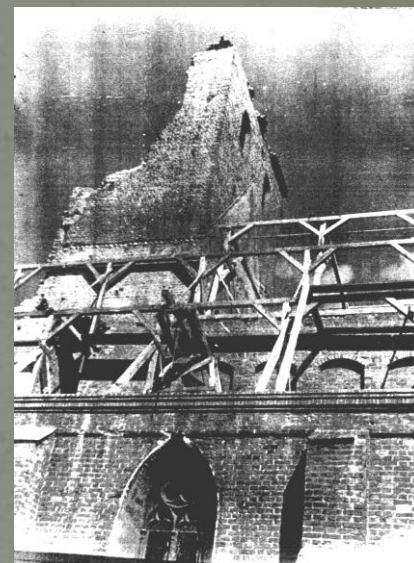

Głębokie blendowanie

- Tu tylko taka ciekawostka konstrukcyjna. Średniowieczne ściany kościoła pojezuickiego posiadają głębokie blendowanie. Biorąc pod uwagę zastosowaną cegłę romańską, wątek muru, były one wykonane wcześniej, aniżeli w przypadku Ratusza Staromiejskiego w Toruniu (budowa w l. 1391-1399) i Pałacu Wielkich Mistrzów w Malborku, (3 ćwierć XIV w.). Obecnie parapety są podziemiach kościoła. Dla Torunia za wzorzec głębokiego blendowania przyjmuje się ratusz np. z Brugii (Flandria).

Romański fryz arkadkowy na ścianach nawy bazyliki św.
Mikołaja, z zastosowaniem gotyku polskiego.

Mosty średniowieczne w Grudziądzu - perły architektury

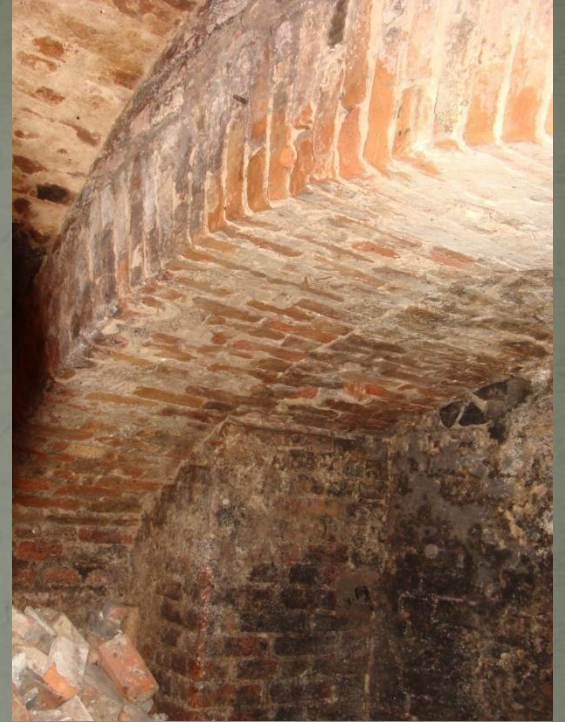
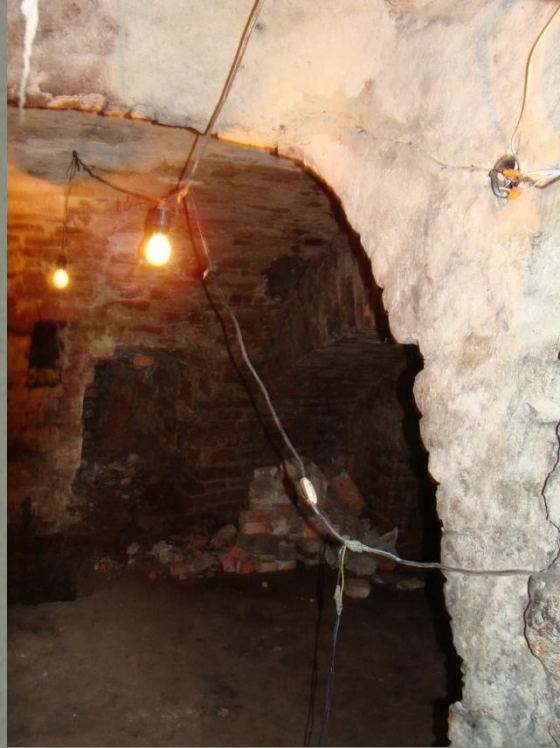
- Mosty średniowieczne w Grudziądzu są niewątpliwie perłami architektury. Przez wykładowców i studentów Politechniki Gdańskiej są pokazywane, jako najstarsze zachowane mosty murowane w Polsce, z XIII w., o cechach romańskich, będących naśladownictwem budowy rzymskich akweduktów.
- Przęsło mostu grudziądzkiego składa się z trzech przylegających do siebie murów arkadowych, nie powiązanych ze sobą. Przypominało to działanie resoru samochodowego z lagą główną i piórami. Te mosty są na tyle elastyczne, że od 800 lat służą nadal.

Most Bramy Toruńskiej

Most Bramy Bocznej

Cegła romańska w progu Bramy Kamiennej na Zamku Wysokim. Podobnie, jak w innych budowlach w Grudziądzu, tak i tu występuje w dolnych partiach murów, tych najstarszych.

Dawna kaplica św. Michała Archanioła, ul. Klasztorna 6

Niemożliwe pokazanie wiązań
z uwagi na ich otynkowanie na
przełomie 1997/1998 r.

Wnętrze dawnej kaplicy w
1998 r.

Podsumowanie

- W trakcie tej prelekcji nie byłem w stanie pokazać więcej zdjęć z powodu limitu czasu.
- Co jednak powinno nas pobudzać do refleksji? Dlaczego w tym marginalizowanym przez badaczy okresie dla Grudziądza, (XIII w.) można prześledzić ewolucję budownictwa ceglanego. Teoretycznie w Grudziądzu , powinien być wyłącznie import już wypracowanych technologii budownictwa ceglanego, (wiązanie wendyjskie i gotyk polski).
- Za wadliwe wykonanie pracy rzemieślnikom groziły kary cielesne.

Podsumowanie, c.d.

- W Grudziądzu posiadamy unikaty konstrukcji budowlanych, np. najgłębsza studnia kamienna na terenie państwa krzyżackiego, najstarsza forma empory prezbiterialnej w kościele św. Mikołaja (wmontowana w zredukowane okno), najstarsze mosty średniowieczne w Polsce, których konstruktor-konstruktorzy uwzględnili dylatację, czyli osiadanie budowli.
- Również ewidentnie w Grudziądzu jest dowód na występowanie gotyku polskiego wcześniej, jak w Toruniu.
- A może to właśnie w Grudziądzu wynaleziono to wiązanie, skoro mamy tu udokumentowaną ewolucję wiązań ceglanych w murach?

Dziękuję Państwu za uwagę